

فصلنامه علمی تخصصی پژوهش برتر

Pazhooohesh-e bartar specialized scientific quarterly

سال اول، شماره یک، تابستان ۱۴۰۴، صص ۱۷-۱
Vol 1, No 1, 2025, P 1-17

تحلیل و بررسی چالش‌های روش تدریس در کودکان استثنایی

حمیرا شیرمهد

کارشناسی علوم تربیتی (گرایش مدیریت و برنامه ریزی آموزشی) دانشگاه آزاد واحد دزفول

چکیده

تدریس به کودکان استثنایی به دلیل نیازهای ویژه آنان، چالش‌های خاصی دارد که مستلزم رویکردهای آموزشی منحصر به فرد و انعطاف‌پذیر است. یکی از مهم‌ترین چالش‌ها، نیاز به برنامه‌ریزی آموزشی متناسب با توانایی‌ها و محدودیت‌های فردی هر دانش‌آموز است (صبوری، ۱۴۰۰). معلمان باید با بهره‌گیری از روش‌های تدریس نوآورانه و انعطاف‌پذیر، فرصت‌های یادگیری مناسبی را برای کودکان استثنایی فراهم کنند. علاوه بر این، کمبود منابع آموزشی مناسب و کتب درسی مخصوص، از جمله مشکلات اساسی در تدریس این کودکان است (حسینی، ۱۳۹۹). نبود تجهیزات کافی و به‌روز در مدارس ویژه، دسترسی به تکنولوژی‌های آموزشی را محدود کرده و آموزش را دشوارتر می‌کند (کاظمی، ۱۴۰۱). همچنین، تعاملات اجتماعی بین کودکان استثنایی و همسالان عادی نیز چالشی دیگر است که باید از طریق برنامه‌های مشارکتی و ارتباطات گروهی مدیریت شود (رستمی، ۱۴۰۲). مشکلات ارتباطی و زبانی کودکان استثنایی نیز به نیازهای آموزشی و ارتباطی خاصی منجر می‌شود که معلمان باید با آموزش‌های تخصصی پاسخگوی آن‌ها باشند (یوسفی، ۱۳۹۸). به همین دلایل، آموزش کودکان استثنایی نیازمند به‌کارگیری روش‌های تدریس متنوع، استفاده از تکنولوژی‌های پیشرفته و ایجاد محیط‌های آموزشی حمایتی است تا فرآیند یادگیری به بهترین شکل ممکن انجام شود.

واژه‌های کلیدی: کودکان استثنایی . روش‌های تدریس . نیازهای ویژه . چالش‌های آموزشی . منابع آموزشی

مقدمه

آموزش کودکان استثنایی همواره یکی از حوزه‌های حساس و پیچیده در نظام‌های آموزشی بوده است. کودکان استثنایی، که شامل گروه‌های مختلفی از دانش‌آموزان با نیازهای ویژه جسمی، ذهنی، حسی و عاطفی هستند، به دلیل تفاوت‌های فردی‌شان نیاز به رویکردهای آموزشی خاص و متنوع دارند. در این میان، یکی از مهم‌ترین چالش‌هایی که معلمان و نظام‌های آموزشی با آن مواجه می‌شوند، تطبیق روش‌های تدریس با نیازهای منحصر به فرد این کودکان است (صبوری، ۱۴۰۰). آموزش کودکان استثنایی، برخلاف دانش‌آموزان عادی، مستلزم برنامه‌ریزی دقیق و انعطاف‌پذیر است، به طوری که نه تنها به نیازهای یادگیری آن‌ها پاسخ دهد، بلکه از نظر اجتماعی و عاطفی نیز به آن‌ها کمک کند.

یکی از چالش‌های اصلی در تدریس به کودکان استثنایی، عدم تطابق کامل روش‌های تدریس سنتی با نیازهای این گروه از دانش‌آموزان است (حسینی، ۱۳۹۹). روش‌های تدریس معمولی که برای دانش‌آموزان عادی طراحی شده‌اند، نمی‌توانند به طور کامل نیازهای ویژه یادگیری این کودکان را پوشش دهند. برای مثال، کودکان با مشکلات بینایی یا شنوایی نیاز به مواد آموزشی ویژه‌ای دارند که با شرایط آن‌ها سازگار باشد. همچنین، کودکان با اختلالات یادگیری یا ناتوانی‌های ذهنی به استراتژی‌های تدریس متنوع و پویا نیاز دارند که بتواند ظرفیت‌های آنان را درک کرده و بهبود بخشد (کاظمی، ۱۴۰۱).

از سوی دیگر، کمبود منابع آموزشی تخصصی و معلمان با تجربه در زمینه آموزش کودکان استثنایی، یکی از بزرگ‌ترین چالش‌ها در این زمینه به شمار می‌رود (یوسفی، ۱۳۹۸). بسیاری از معلمان به دلیل فقدان آموزش‌های لازم و تجربه کافی در مواجهه با نیازهای این کودکان، با مشکلات زیادی در کلاس درس مواجه می‌شوند. به همین دلیل، آموزش معلمان در این زمینه و تأمین منابع آموزشی مناسب برای کودکان استثنایی از اولویت‌های نظام آموزشی است. علاوه بر این، نبود تجهیزات تکنولوژیک مناسب در بسیاری از مدارس، استفاده از ابزارهای کمک‌آموزشی را برای این کودکان محدود می‌کند و فرایند یادگیری آن‌ها را کند می‌سازد (رستمی، ۱۴۰۲).

از دیگر چالش‌های مهم در تدریس به کودکان استثنایی، فراهم‌سازی محیط‌های اجتماعی مناسب است. کودکان استثنایی اغلب در تعامل با همسالان خود با مشکلاتی مواجه می‌شوند و نیاز به محیط‌هایی دارند که از نظر عاطفی و اجتماعی حامی آنان باشد. به‌ویژه کودکان با اختلالات طیف اوتیسم یا مشکلات رفتاری ممکن است در تعاملات اجتماعی روزمره با موانعی روبه‌رو شوند. این مسئله نیاز به برنامه‌ریزی‌های دقیق و ایجاد محیط‌هایی دارد که بتواند حس تعلق و امنیت را در این کودکان تقویت کند (صالحی، ۱۳۹۷).

بنابراین، برای بهبود آموزش کودکان استثنایی، لازم است نظام‌های آموزشی به سمت استفاده از روش‌های نوآورانه و تکنولوژی‌های پیشرفته حرکت کنند. این امر مستلزم سرمایه‌گذاری در تربیت معلمان متخصص، توسعه منابع آموزشی متناسب با نیازهای این کودکان و همچنین تجهیز مدارس به فناوری‌های

کمک آموزشی است (عباسی، ۱۴۰۲). استفاده از رویکردهای تدریس فردمحور و تمرکز بر تقویت مهارت‌های اجتماعی و ارتباطی کودکان استثنایی می‌تواند به بهبود کیفیت یادگیری و همچنین توسعه شخصیتی و اجتماعی آنان کمک کند. از این رو، مطالعه و بررسی چالش‌های موجود در تدریس به کودکان استثنایی و ارائه راهکارهای مناسب، ضرورتی اجتناب‌ناپذیر برای پیشرفت آموزش این گروه از دانش‌آموزان است.

در این مقاله به بررسی چالش‌های روش تدریس معلمان پرداخته شده است. انتخاب روش تدریس مناسب یکی از موثرترین اقداماتی است که یک مدرس در جهت افزایش بازدهی کلاس آموزشی خود باید انجام دهد. درحالی‌که حتی در دنیای آموزشی مدرن امروز نیز بسیاری از معلم‌ها و حتی اساتید دانشگاه به همان شیوه‌های معلم‌محور سنتی متکی هستند، روش‌های نوین تدریس هر روز در حال پیشرفت و کامل‌تر شدن بوده و تحقیقات بسیاری از سوی موسسات آموزشی این در زمینه صورت می‌گیرد. معلم با چالش‌های فراوانی مواجه می‌شود و هنر معلم زمانی خود را به خوبی نشان می‌دهد که معلم می‌تواند خود را با محیط آموزشی وفق دهد و حتی از همین چالش‌ها به عنوان پله‌هایی برای رسیدن به موفقیت استفاده کند. وی باید به قدری در خود و برنامه‌اش انعطاف داشته باشد تا به راحتی بتواند آن را تغییر دهد و طرح مناسب‌تر را جایگزین آن کند. در هنگام مواجهه با چالش اولین کار معلم این است که چالش را شناسایی کند و عامل مزاحمی اگر وجود دارد آن را تا حد ممکن حذف کند. معلم باید اعتماد مدیر و کادر مدرسه و همچنین والدین را جلب کند تا در شرایط همکاری لازم را در تمام زمینه‌ها داشته باشند.

برای مثال وقتی معلمی وارد مدرسه‌ای می‌شود که سیستم هوشمند ندارد بهتر است ابتدا با مدیر مدرسه رایزنی در این رابطه داشته باشد ولی اگر راهی نداشت می‌تواند به جای نشان دادن تصاویر روی پرده به دانش‌آموزان از آن‌ها چاپ رنگی بگیرند و به دانش‌آموزان نشان دهند (۱). یا اگر مدرسه کتابخانه ندارد بهتر است معلمی در کلاس شرایطی را به وجود بیاورد و در گوشه‌ای از کلاس با استفاده از کتاب‌های دانش‌آموزان و سایر کتاب‌های در دسترس و متناسب با سن دانش‌آموزان کتاب خانه کوچکی داشته باشند. زیرا نبود کتابخانه نباید مانع ترویج کتابخوانی شود. اگر مدرسه‌ای آزمایشگاه نیز نداشت می‌توان از آزمایش‌های ساده‌تر و با وسایلی که دسترسی به آن آسان‌تر است آزمایش را انجام داد و اگر شرایط آزمایش‌طوری باشد که حتماً باید در آزمایشگاه انجام شود بهترین راه حل نشان دادن فیلمی از مراحل آزمایش و توضیح در باره آن است که البته این ظلم بزرگی است که در حق برخی دانش‌آموزان دیده می‌شود. در صورتی که معلم برای آموزش به امکانات ورزشی احتیاج دارد ولی مدرسه شرایط را فراهم نمی‌کند، او می‌تواند در صورت امکان از دانش‌آموزان بخواهد برای ساعت ورزش وسایل ورزشی خود را به همراه بیاورند. مانند توپ، راکت، بدمیتون، طناب و

مدرسه باید مکانی باشد تا دانش‌آموزان از آن انرژی بگیرند تا در مسئله یادگیری و یاددهی موثر باشند اگر مدرسه شرایطش را ندارد حالا به هر دلیلی مانند کمبود بودجه یا صرف بودجه در هزینه‌های واجب‌تر، بهتر

است معلم از روزنامه دیواری‌ها و کاردستی دانش‌آموزان استفاده کند و آن‌ها را با موافقت کادر مدرسه به راهرو مدرسه بچسباند (۲).

بهتر است ماهی یک بار جلسات توجیهی بین معلم و دانش‌آموز برقرار باشد زیرا دانش‌آموزان ثابت نمی‌مانند و هم معلم و هم والدین باید از این تغییرات مطلع باشند و همین امر سبب تقویت روحیه مشارکتی والدین نیز می‌شود می‌توان در مواقع لزوم از آن‌ها کمک خواست. معلم نباید عجله در کارش داشته باشد بلکه تمام فعالیت‌هایش باید با برنامه‌ریزی کامل انجام شود در این صورت از حجم بالای کتاب درسی نمی‌ترسد و و این نکته را باید مورد توجه قرار دهد که یادگیری حفظ طوطی‌وار مطالب نیست بلکه درک صحیح مطالب باید مد نظر معلم باشد. اگر معلمی با ارزشیابی کیفی به خوبی آشنایی ندارد بهتر است در کلاس‌های ضمن خدمتی که در این زمینه برگزار می‌شود شرکت کند و اطلاعاتش را افزایش دهد. در کلاس‌هایی امکان دارد فرد یا افرادی با شرایط ویژه وجود داشته باشند. نباید معلم باعث سرخوردگی و تحقیر فرد شود بلکه باید این طرز تفکر را در ذهن دانش‌آموزان ایجاد کند که هر فردی با هر شرایطی حق دارد تحصیل کند و از امکانات رایگان آموزشی استفاده کند. معلمان باید به خوبی با مسئله فراگیرسازی آشنایی داشته باشند و کلاس را متناسب با نیاز این گونه دانش‌آموزان نیز تطبیق دهند (۳).

معلم در تمام زمینه‌ها مخصوصاً در شرایطی که مربوط به کلاس نیست و به مدرسه مربوط است ابتدا باید با مدیر و کادر مدرسه مسئله را در میون بگذارد و از آن‌ها درخواست همکاری نماید و مشورت با معلمان دیگر را نیز مورد توجه قرار دهد (۴).

لازمه شناخت مشکلات تدریس

فرایند تدریس زمانی نتیجه‌بخش می‌شود که شما به عنوان مدرس (معلم) بتوانید:

تعامل درستی با مخاطب (شاگرد) خود برقرار کنید،

محیط آموزشی را به درستی انتخاب کنید (۵)،

و از همه مهم‌تر مخاطب خود را برای آموزش دیدن آماده کنید (۶).

اگر بتوانید این سه مورد را به درستی انجام دهید، بدون شک به مدرسی حرفه‌ای تبدیل خواهید شد. برای این که بتوانید کارهای بیان شده در بالا را به درستی پیش ببرید، قبل از هر چیز لازم است تا چالش‌ها و مسائلی که در تدریس وجود دارند را بشناسید و بتوانید آن‌ها را کنترل کنید. در غیر این صورت وجود یک چالش معمولی نیز می‌تواند روند تدریس شما را با مشکلی جدی مواجه کند (۷).

انواع مشکلات و چالش‌های تدریس

برای این که بتوانید هر مشکلی را در کلاس‌های آموزشی خود حل کنید، چالش و مشکلاتی که در ادامه بیان می‌کنیم را با دقت به خاطر بسپارید و راه‌حلی برای هر کدام از آن‌ها پیدا کنید (۸).

قضاوت دیگران: مهم‌ترین چالش و مشکلی که ممکن است با آن مواجه شوید ترس از قضاوت‌های دیگران است. این ترس باعث می‌شود تا کار تدریس و آموزش را شروع نکنید. برای شروع لازم است این ترس را در ذهن‌تان کم‌رنگ و بی‌اهمیت کنید تا به موفقیتی که انتظارش را دارید، برسید. این موضوع را به یاد داشته باشید که دیگران تمام کارهایی که انجام می‌دهید را مورد قضاوت قرار می‌دهند. از طرف دیگر شما نمی‌توانید کارهای‌تان را به گونه‌ای انجام دهید که مورد تایید و تشویق همه اطرافیان‌تان قرار بگیرید. بنابراین سعی کنید به این ترس اهمیتی ندهید و به اندازه‌ای مقتدر و محکم رفتار کنید که دیگران بدانند قضاوت‌ها و حرف‌های تمسخرآمیز آن‌ها هیچ تاثیری روی شما ندارد (۹).

استرس زیاد: اگر فردی هستید که استرس بالایی دارید، این استرس مانع شما برای کار تدریس می‌شود. به همین دلیل باید راهی برای کنترل استرس خود پیدا کنید. زیرا استرس بالا مشکلات زیادی را برای شما به وجود خواهد آورد. مشکلاتی مانند:

فراموشی محتوا،

تنگی نفس،

لرزش صدا و دست (۱۰)،

تعرق شدید،

قضاوت شدن از طرف مخاطب (۱۱).

نداشتن اطلاعات کافی: اگر مهارت و اطلاعات کافی در زمینه‌ای که برای تدریس انتخاب کرده‌اید، نداشته باشید بدون شک در مدت زمان کوتاهی دچار مشکل می‌شوید. زیرا مخاطبان‌تان در کلاس‌های درس از شما سوال می‌پرسند و اگر توانایی پاسخ دادن به آن‌ها را نداشته باشید، سواد خود را زیر سوال برده‌اید. شما نمی‌توانید در کلاس‌های‌تان به دیگران بگویید حق سوال پرسیدن ندارند و یا این که از جواب دادن طفره بروید. این کار شما باعث می‌شود تا افراد از شرکت در کلاس‌های شما منصرف شوند. وظیفه مدرس این است که به موضوع مورد بحث تسلط کافی داشته باشد و بتواند به سوالات مخاطبان‌ش پاسخ دهد (۱۲).

مشکلات تدریس: درک مخاطبان: این موضوع را همیشه به یاد داشته باشید که همه افراد درک درستی از شرایط ندارند. این گونه افراد ممکن است با تپق زدن شما در کلاس آموزشی بخندند و یا به مسائل جانبی بیشتر توجه کنند تا صحبت‌های شما.

برای رهایی از این مشکل باید از روش‌هایی برای جلب توجه این افراد استفاده کنید که در حین تدریس شما تمرکز بالایی داشته باشند تا نتوانند حواس شما را در کلاس پرت کنند و یا کلاس را به هم بریزند.

به‌روز نبودن اطلاعات: برخی از آموزش‌ها و مهارت‌ها باید همیشه به روز باشند مانند پزشکان، افرادی که نرم‌افزار خاصی را آموزش می‌دهند و بعد از مدتی آن نرم‌افزار به‌روزرسانی می‌شود، افرادی که اخبار روز و شرایط جامعه را باید در تدریس‌شان مدنظر داشته باشند و... به موضوعی که قصد دارید آن را تدریس

کنید، توجه ویژه داشته باشید. اگر موضوع انتخابی شما نیاز به به‌روز شدن اطلاعات دارد، باید با برنامه‌ریزی اصولی، به‌طور مکرر اطلاعات خود را با خواندن مقاله‌ها و آموزش‌های رایج در یوتیوب و... به‌روز کنید تا بتوانید سوالات مخاطبان‌تان را به درستی پاسخ دهید.

وجود اطرافیان: وجود اطرافیان نیز می‌تواند مشکل و چالش بزرگی بر سر راه مدرس شدن شما باشد. زیرا برای شروع هر کاری نیاز به تایید و حمایت دیگران دارید، به خصوص نزدیکان‌تان. اگر به درستی کاری که قصد انجام آن را دارید، مطمئن هستید و باور دارید که مدرس شدن و آموزش دادن به دیگران را دوست دارید و از انجام آن لذت می‌برید، نباید اجازه دهید اطرافیان‌تان شما را از قدم گذاشتن در این راه منصرف کنند. باید محکم و با اطمینان در این راه قدم بردارید.

طرز فکر مخاطب: هر فردی طرز فکر و باوری دارد که تغییر آن کار سختی است. حتی اگر مشاور باشید و فرد بخواهد برای رفع مشکلی که با آن مواجه شده است به شما مراجعه کند، باز هم باورها و اعتقاداتش را کنار نمی‌گذارد. به همین دلیل لازم است بیش از هر چیز دیگری به طرز فکر مخاطبان‌تان توجه کنید و اگر مطمئن هستید که آن‌ها اشتباه می‌کنند باید سعی کنید به آرامی و با تسلط طرز فکرشان را تغییر دهید. شما نمی‌توانید به سرعت در طرز فکر و باور مخاطب‌تان تغییر ایجاد کنید. این کار نیاز به زمان زیادی دارد. شما باید بتوانید خودتان را در مواجهه با افرادی که نظری کاملاً اشتباه دارند، کنترل کنید تا بتوانید تاثیرگذار باشید.

ضعف زبان بدن: یکی از مهارت‌هایی که باید برای مدرس شدن بیاموزید، مهارت استفاده صحیح از زبان بدن است. شما با استفاده از زبان بدن می‌توانید توجه مخاطب را به صحبت‌های خود جلب کنید. برای مثال مدرسی را تصور کنید که در هنگام ایستادن روی یک پای خود تکیه داده و کج بایستد. به نظر شما مخاطبان می‌توانند به صحبت‌های او توجه کنند و حرف‌های او را جدی بگیرند؟ مسلماً خیر. زیرا نحوه ایستادن مدرس برای مخاطبان نشان‌دهنده بی‌احترامی است.

پیدا کردن موضوع: اغلب افراد حرفه تدریس را دوست دارند، اما نمی‌دانند باید به سراغ چه موضوعی بروند تا بتوانند به مدرس موفقی تبدیل شوند. برای این که بتوانید موضوع مناسبی را انتخاب کنید باید عوامل زیادی را در نظر بگیرید. اما ۳ سوال مهم و اساسی وجود دارد که با توجه به آن‌ها می‌توانید به موضوع مشخصی دست پیدا کنید. ۳ سوال عبارتند از:

به عنوان مدرس چه موضوعی را دوست دارید؟

مخاطبان‌تان چه موضوعی دوست دارند؟

در مورد چه موضوعی اطلاعات کافی و کامل دارید؟

عدم اعتماد مردم: به احتمال زیاد یکی دیگر از مشکلاتی که با آن مواجه خواهید شد، عدم اعتماد مردم نسبت به شما است. البته ممکن است شانس بیاورید و با افراد بی‌اعتماد رو به رو نشوید.

این عدم اعتماد هیچ ارتباطی به شما و مهارت‌های تان ندارد. بلکه به این دلیل به وجود آمده است که برخی از مدرسان با رفتارهای اشتباه و سواد کمی که دارند، از اعتماد مردم سوءاستفاده کرده و به آن‌ها اطلاعات کافی را آموزش نداده‌اند. این اتفاق باعث شده است که مردم در مقابل مدرسان (به خصوص مدرسان تازه کار) جبهه بگیرند. برای این که بتوانید اعتماد مردم را به سمت خود جلب کنید و به آن‌ها نشان دهید که شما با دیگر مدرسان تفاوت دارید، لازم است:

صبور باشید،

با دقت و حوصله به سوالات‌شان پاسخ دهید،

در مقابل بی‌اعتمادی آن‌ها جبهه نگیرید،

اطلاعات و مهارت خود را ثابت کنید (۱۳)،

و

در دهه‌های گذشته، تدریس فراگیرمحور (Student-Centered) نیز در مقابل روش مدرس محور مطرح شد. همانطور که از نام این روش مشخص است، فراگیران از انفعالی که روش مدرس محور برای آن به همراه داشت، خارج شده و در ارائه‌ی مطالب، انجام فعالیت‌ها و حتی برنامه‌ریزی برای کلاس فعال‌تر می‌شوند. بسیاری از کارشناسان نیز معتقد هستند که برای داشتن یک جلسه موثر آموزشی لازم است که حداقل بخشی از آن به صورت فراگیرمحور برگزار شود. در روش تدریس فراگیرمحور، نقش مدرس به ناظر، برنامه‌ریز و هدایتگر کلاس تقلیل یافته و در عوض او می‌تواند با کیفیت و خلاقیت بهتری، مطالبش را ارائه کند. برای برگزاری کلاس به این روش، لازم است که مدرس بر توسعه‌ی فردی خود و تقویت مهارت‌های مشورت، نقدپذیری، بررسی ایده، توسعه‌ی خلاقیت، رهبری کلاس و موارد این چنینی تمرکز کند. با ورود به کلاسی با روش تدریس فراگیرمحور، ممکن است مشاهده کنید که دانش‌آموزان در قالب گروه‌های کوچک با یکدیگر مشغول گفتگو یا انجام فعالیت خاصی و یا مطالعه خودمحور هستند. ارائه‌ی کنفرانس، کاردستی و فعالیت‌های خلاقانه در این کلاس‌ها معمول بوده و حتی شاید نوع آزمون‌ها نیز در آن‌ها متفاوت باشد.

مزایا و معایب تدریس فراگیرمحور

مهم‌ترین مزایای روش فراگیرمحور به عنوان یکی از انواع روش تدریس عبارتند از:

افزایش جذابیت کلاس

پرورش خلاقیت و مهارت‌های اجتماعی فراگیران و مدرس

امکان به کارگیری ابزارهای آموزش مجازی

تقویت قوه‌ی تفکر فراگیران.

از چالش‌های مهم تدریس فراگیرمحور نیز موارد زیر هستند:

کنترل دشوارتر کلاس به‌ویژه در مواجهه با فراگیرانی که مشکلات رفتاری دارند. افزایش خطر دور شدن از مطالب اصلی کلاس (۱۴) افزایش خطر بدرفتاری برخی فراگیران با هم‌گروهی‌ها و لزوم نظارت دقیق‌تر بر رفتار آنها افزایش خطر جاماندن از برنامه‌ی زمانی تعیین‌شده برای پوشش مطالب نیازمندی به امکانات و ابزارهای کمک آموزشی.

آموزش گروه‌محور

یکی از روش‌های نوین تدریس، آموزش گروه‌محور در قالب گروه‌های کوچک است. به این روش در زبان بین‌المللی SGI مخفف عبارت Small Group Instruction گفته می‌شود. در آموزش گروه‌محور، نحوه تدریس معلم در کلاس به این صورت است که دانش‌آموزان یا فراگیران به گروه‌های کوچکتری تقسیم‌شده و مطالب جداگانه به گروه‌ها ارائه می‌شود. معیار دسته‌بندی افراد به گروه‌های کوچکتر نیز می‌تواند اشتراکات یا توانمندی‌های افراد باشد که در کنار یکدیگر، تکمیل یک فرآیند آموزشی یا انجام یک فعالیت خاص را محقق می‌کنند (۱۵).

روش تدریس گروه‌محور، نسبت مدرس با فراگیران را کاهش داده و از این طریق در زمان و انرژی مدرس صرفه‌جویی می‌کند. در دنیای دیجیتال امروز، سوال بسیاری از افراد این است که چطور کلاس آنلاین برگزار کنیم؟ آموزش SGI می‌تواند به‌عنوان پاسخی برای این سوال نیز مطرح شود. بسیاری از نرم‌افزارهای آموزش آنلاین امکان تعریف اتاق‌های جداگانه در یک کلاس را فراهم می‌کنند. اتاق‌هایی که هر یک می‌توانند ابزاری برای دسته‌بندی افراد برای به کارگیری تدریس SGI باشند.

مزایا و معایب تدریس گروه‌محور

از مهم‌ترین مزایای تدریس گروه‌محور به‌عنوان یکی از انواع روش تدریس مدرن می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

امکان تطبیق سطح درس و سطح علمی یا توانمندی‌های یادگیری هر گروه از فراگیران
امکان نظارت دقیق‌تر بر روند پیشرفت هر گروه از فراگیران
سازگاری با روش‌های تدریس مجازی
افزایش تعاملات و مهارت‌های اجتماعی فراگیران
امکان به کارگیری فنون تدریس متنوع متناسب با ویژگی‌های هر گروه از فراگیران.

از معایب و چالش‌های این روش تدریس نیز موارد زیر هستند:

امکان ایجاد فشار روانی بر روی هر دانش‌آموز به‌منظور ایفای نقشی که به او در گروه سپرده شده است. پیچیدگی بیشتر برنامه‌ریزی تحصیلی برای کل کلاس

امکان ایجاد بار روانی برای فراگیران با توجه به هویت و مسئولیت گروهشان یا پروژه‌ای که به آنها سپرده شده است.

دشواری بیشتر مدیریت کلاس (۱۶).

روش تدریس پروژه محور

یکی دیگر از انواع روش تدریس، تدریس پروژه محور (Project-Based) است. در این روش، مطالب و مفاهیم در طول انجام یک پروژه و تقریباً به صورت عملی آموزش داده می‌شوند. مشارکت فراگیر نیز در این روش بالاست به طوریکه این روش را می‌توان زیرمجموعه‌ی تدریس فراگیر محور قلمداد کرد. تدریس پروژه محور در دوره‌های آموزش عالی از مقطع فوق لیسانس به بالا بسیار کارآمد است. شیوه پروژه محور، یکی از روشهای نوین تدریس محسوب می‌شود که طی آن یک پروژه‌ی بزرگ و نه کوچک و محدود به یک یا دو جلسه، تعریف می‌شود. این پروژه می‌تواند هفته‌ها یا حتی به اندازه‌ی یک ترم به طول بیانجامد. یکی دیگر از تفاوت‌های پروژه‌های تعریف شده در این روش نسبت به تدریس فراگیر محور یا گروه محور، عدم محدودیت آنها به کلاس است. فراگیران در این روش، عمدتاً پروژه‌ها و تحقیقات خود را در خارج از کلاس نیز دنبال و تکمیل می‌کنند.

مزایا و معایب تدریس پروژه محور

از مهم‌ترین مزایای روش تدریس پروژه محور می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

بهترین روش تدریس برای تقویت روحیه تحقیق و پرسشگری فراگیران

تقویت مهارت‌های اجتماعی و کار گروهی

توسعه محیط آموزش به خانه‌ها و بیرون از کلاس

سازگاری عالی با آموزش آنلاین (۱۷).

مهم‌ترین چالش‌های این روش نیز عبارتند از:

امکان نیاز به تجهیزات و امکانات نسبتاً زیاد

دشواری اجرا برای فراگیرانی که در خارج از کلاس، محدودیت زمانی دارند

دشواری ترشدن مدیریت کلاس

نیازمند به مهارت کار گروهی قبلی از سوی فراگیران.

روش تدریس ترکیبی

روش تدریس ترکیبی (Blended) در واقع بر یادگیری ترکیبی تاکید دارد. در این روش، روش‌های سنتی تدریس با روش‌های مدرن مبتنی بر تکنولوژی مانند ارائه‌ی کنفرانس ترکیب می‌شوند. با شیوع بیماری کرونا، آموزش مجازی بیش‌ازپیش به‌طور جدی به‌عنوان یکی از انواع آموزش مطرح شد؛ اما

مشکلات آن سبب شده است که بسیاری از موسسات آموزشی، ترجیح دهند آن را در ترکیب با آموزش سنتی با محیط‌های فیزیکی به کار بگیرند. از مهم‌ترین این چالش‌ها عبارتند از: کاهش ارتباط واقعی فراگیران با مدرس و نیز با یکدیگر کاهش فعالیت‌های فیزیکی و بدنی کاهش تمرکز بر توسعه‌ی مهارت‌های اجتماعی و فردی مشکلات تکنیکی آموزش آنلاین صرف مانند مشکل صدا در کلاس مجازی یا گوشی یا دیگر دستگاه‌ها (۱۸)

در روش تدریس ترکیبی، ممکن است در کلاس حضوری، تجهیزات آموزش آنلاین نیز فراهم شده و یا برخی از کلاس‌ها آنلاین و برخی دیگر به صورت حضوری برگزار شوند. تلفیق این دو روش به انحاء دیگر نیز ممکن است.

مزایا و معایب آموزش ترکیبی

از مهم‌ترین مزایای آموزش ترکیبی به عنوان یکی از روش‌های نوین تدریس موارد زیر هستند:

امکان به کارگیری فنون تدریس مختلف
بهترین روش تدریس برای کارمندان و موسسات خصوصی
بهره‌گیری از مزایای هر دو روش حضوری و مجازی
منعطف در برنامه‌ریزی زمانی و مکانی و سازگار با امکانات مختلف آموزشی.

چالش‌های این شیوه‌ی تدریس را نیز می‌توان در موارد زیر خلاصه کرد:

دشواری و پیچیدگی طراحی دوره‌ی آموزشی و برنامه‌ریزی برای آن (۱۹)
نیازمند به نرم‌افزارهای مدیریت آموزش یا LMS سازگار با آموزش ترکیبی
افزایش هزینه‌ها با توجه به نیاز این روش به امکانات مورد نیاز برای آموزش حضوری و مجازی به طور هم‌زمان.

روش تدریس معکوس

یکی دیگر از انواع روش تدریس مدرن و خلاقانه، تدریس معکوس یا Flipped است. در این روش درواقع جای مدرس و فراگیر در ارائه‌ی مطلب عوض شده و نقش مدرس به مکمل، ناظر و مصحح تغییر پیدا می‌کند. در این روش، ارائه‌ی کنفرانس یک فعالیت اساسی و معمول است. به همین دلیل نیز تدریس معکوس با آموزش مجازی سازگاری بسیار خوبی داشته و با استفاده از انواع ابزار کلاس آنلاین مانند پلتفرم‌های آموزش آنلاین، می‌توان آن را به خوبی اجرا کرد.

حروف کلمه FLIP همچنین معرف چهار رکن اساسی روش تدریس معکوس هستند. این چهار رکن عبارتند از:

Flexible Environment: محیط آموزشی انعطاف پذیر

Learning Culture Shift: تغییر در فرهنگ یادگیری

Intentional Content: محتوای هدفمند

Professional Educator: مربی حرفه‌ای.

مزایا و معایب تدریس معکوس

از مهم‌ترین مزایای تدریس معکوس به عنوان یک از روش‌های نوین تدریس موارد زیر هستند:

یادگیری فعال

تقویت قوه‌ی تفکر و تحلیل

کاهش استرس فراگیران در مواجهه با مطالب آموزشی

تقویت روحیه‌ی تحقیق (۲۰)

بهترین روش تدریس برای تقویت اعتماد به نفس فراگیران با ارائه‌ی مداوم کنفرانس

افزایش جذابیت مشارکت در کلاس با پخش انواع فایل‌های ویدئویی، پاورپوینت و غیره

تنظیم سرعت ارائه مطالب با توجه به سرعت یادگیری فراگیران.

از چالش‌های این روش نیز می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

دشواری تغییر فرهنگ یادگیری

دشواری‌های اجرایی و نیاز به تجهیزات آموزش الکترونیک

وابستگی به مهارت‌های ارائه‌ی مطلب فراگیران

وابستگی زیاد به آمادگی پیش از کلاس فراگیران.

متد تدریس مونته سوری

اگر به دنبال بهترین روش تدریس برای کودکان و خردسالان باشید حتما نام متد مونته

سوری (Montessori) را شنیده‌اید. این روش که مبدع آن، ماریا مونته سوری (Maria

Montessori) مربی کودکان ایتالیایی است، بر لذت و بهره‌ی کودک از فرآیند انجام یک فعالیت،

بدون توجه به نتیجه‌ی آن توجه دارد. روش مونته سوری از سه عنصر زیر تشکیل می‌شود:

قرارگیری گروه‌های سنی مختلف با حداکثر اختلاف سه سال در کنار هم

قراردادن تعدادی فعالیت در اختیار فراگیران و امکان انتخاب آزادانه از میان آنها

راهنمایی، نظارت و مداخله به موقع از سوی مربی

روش تدریس مונته سوری برای کودکان بین سه تا ۶ سال تدوین شده است. سنی که به اعتقاد مبدع آن، مهم‌ترین بازه‌ی زندگی انسان برای یادگیری و رشد توانمندی‌های بنیادی است. در این روش، کودک با قرار گرفتن در محیطی واقعی در مقابل محیط نسبتاً ساختگی و موقتی مدارس، مهارت‌های اساسی زندگی مانند تفکر، پشتکار و تمرکز را فرا می‌گیرد. باین‌حال باید دقت شود که با ارائه‌ی فعالیت‌های جذاب، فراگیران بتوانند همه‌ی مهارت‌های موردنظر را در خود تقویت کنند.

مزایا و معایب روش تدریس مונته سوری

مهم‌ترین مزایای شیوه تدریس مונته سوری عبارتند از:

ایجاد انگیزه‌ی قوی برای شرکت در محیط آموزشی

تقویت مهارت‌های فردی فراگیر

امکان یادگیری از کودکان بزرگتر.

مهم‌ترین چالش‌های این روش را نیز می‌توان در موارد زیر خلاصه کرد:

هزینه نسبتاً گران برای مراکز آموزشی

نیاز به دانش بالا در مورد این روش از سوی مربیان

دشواری بیشتر کنترل کلاس

نیاز به نظارت دقیق و همه‌جانبه بر تک‌تک فراگیران.

انتخاب از میان انواع روش تدریس

انواع روش تدریس که در این مقاله آنها را معرفی و مرور کردیم تنها انواع اصلی و شناخته‌شده بوده و خود می‌توانند در جزئیات و اجرا شامل انواع دیگری نیز بشوند. حال سوال اصلی این است که از میان این گزینه‌ها کدام روش برای آموزش ما مناسب‌تر است؟ برای این منظور باید شاخص‌های زیر را در نظر بگیریم:

نوع محتوای آموزشی اعم از تئوری، عملی یا ترکیبی از آنها

منابع آموزشی اعم از سنتی مانند کتاب‌هایی برای معلمان یا منابع اینترنتی

ویژگی‌های فراگیران مانند علاقه‌مندی‌ها، سن و مهارت‌ها

محدودیت‌های زمانی و مکانی (۲۱)

امکانات آموزشی اعم از تجهیزات آموزش مجازی.

بحث

چالش‌های موجود در نظام معلمی

الف) پایین بودن شأن و مقام معلمی در اجتماع

ب) پایین بودن سطح دانش و مهارت حرفه‌ای آنان

ج) پایین بودن حقوق و مزایای معلمی.

این سه چالش نیز خود در به ثمر نرسیدن تحول بنیادین در آموزش و پرورش تأثیرگذار است و علت دیگر آن بی‌توجهی به فلسفه تعلیم و تربیت در نظام آموزشی است. باید معلم را با فرهنگ جدید سر کلاس فرستاد و به این صورت است که تحول شکل می‌گیرد. تا به امروز درباره نقش اساسی دستگاه تعلیم و تربیت به عنوان زیرساخت توسعه پایدار شعارهایی داده شده اما هنوز نقش آن باور نشده است در حالی که باید گفت آموزش و پرورش موتور توسعه جامعه است و اگر این را بپذیریم، نگاه‌ها به این دستگاه تغییر خواهد کرد. اما اگر جایگاه آموزش و پرورش به عنوان جایگاه نخست در راه تعالی جامعه تلقی نشود، اتفاق خاصی در آن نخواهد افتاد و به همین شکل فعلی به فعالیتش ادامه خواهد داد.

یکی از اهداف مهم آموزش و پرورش و وظایف به حق مسئولان در درجه اول، حس توجه به معلم و ایجاد فضایی مناسب و بر اساس عدالت و رفع تبعیض برای اوست تا بتواند در این فضا خود را وقف جامعه و نسل هوشیاری بکند که دیگر با کلمات متناقض و بی‌توجهی، نمی‌توان آن‌ها را به بازی گرفت، توجه به معلمانی که شعله‌های آگاهی، روشنی، تحول و بالندگی از آن‌ها نشأت می‌گیرد و اگر معلم را رها کردیم و در وادی غم معیشت گرفتارش ساختیم، نسلی طغیان گر رها شده است و جامعه به گرداب رذیلت و پستی هدایت می‌شود و این نه شعار و بازی با کلمات که واقعیتی است که آن را لمس می‌کنیم و با نگاه عمیقی به اطراف خود خواهیم دانست که معلمان چقدر می‌توانند الگو باشند و در ساختن و بارور نمودن اندیشه و رشد و شکوفایی مؤثرند و فراموش نکنیم که جوامع پیشرفته، مسلماً رشد و تحولات شگرف خود را مدیون انسان‌هایی می‌دانند که عمر خود را صرف تعلیم و تعلم می‌نمایند و در تغییر اساسی و بنیادی ساختار جامعه بسیار تأثیر گذارند و توجه به آنان در واقع ارج نهادن به جامعه و تمامی ملت است و بی‌توجهی به آنان، در نظر نگرفتن نسلی است که چونان سیلی ویرانگر، ریشه‌ها را به مخاطره انداخته، همه چیز را از بین می‌برد (۱۹).

چالش‌های موجود در نظام یاددهی - یادگیری و بسته‌های آموزشی

کتاب‌های درسی: با توجه به اینکه هر ساله شاهد تغییرات در کتابهای درسی هستیم اما اغلب آنها مفاهیم گویایی برای دانش‌آموزان ندارند، آنها را نقاد و تحلیلگر بار نمی‌آورند، کاربردی نیستند و اصولاً کارهای علمی آزمایشگاهی و تحقیقاتی جایگاه بسیار اندک در موضوعات درسی دارد.

شیوه‌ها و روش‌های تدریس: اصولاً نظام آموزشی غیرهدفمند که همواره شیوه‌های تدریس سنتی را سر لوحه کار خود قرار دهد معلم نقش محوری را در کلاس درس ایفا می‌کند و بیشتر مبتنی بر سخنرانی و استفاده از مهارت‌های کلامی است و این عامل سبب می‌شود دانش‌آموزان در فرایند تدریس و یادگیری و ایفای یک نقش فعال فرصت مشارکت کمتری را پیدا کنند. دانش‌آموزان در این نوع سیستم صرفاً مطالب

را حفظ میکنند و امتحان می‌دهند و مجالی برای بروز استعداد های خلاق نمی‌یابند و به تدریج تحرک و پویایی خود را از دست می‌دهند (۲۰).

تغییر مدیران و اعمال سلیقه در نظام آموزشی: یکی از معضلاتی که امروزه دامنگیر آموزش و پرورش بوده این است که اغلب برنامه‌ها و تصمیمات اتخاذ شده با تغییر مدیران دستخوش تغییر و تحول می‌شود و بعضاً نگاه‌های سلیقه‌ای و صدور بخشنامه‌ها و آیین‌نامه‌های متعدد و گرفتاری در وادی سلايق شخصی و تن دادن به آزمون و خطا ضربات جبران ناپذیری را بر پیکره نظام آموزشی وارد کرده است.

عدم هماهنگی با تکنولوژی روز دنیا: از آنجایی که جهان امروز به انفجار دانش و اطلاعات روز رسیده و با توجه به اینکه در قرن ۲۱ زندگی می‌کنیم و با دنیایی مدرن کامپیوتر، ماهواره، اینترنت روبرو هستیم. اما متأسفانه تنها ابزار آموزشی ما در بسیاری از مدارس (گچ و تخته) می‌باشد و هنوز سیستم آموزشی ما نتوانسته با دنیای تکنولوژی وفق پیدا کند یا به عبارتی دیگر نظام آموزشی ایران با دنیای مدرنیته امروز هماهنگ نیست (۲۱).

بی‌توجهی به نقش معلم: بی‌توجهی به نقش معلم در تحول آموزش و پرورش یکی از دلایل عقیم ماندن تحول نظام آموزشی است. مادامی که سه چالش اساسی مانند پائین بودن شأن و مقام معلم در جامعه، پائین بودن سطح دانش و مهارت حرفه‌ای و پائین بودن سطح حقوق و مزایای معلمی وجود داشته باشد نمیتوانیم تحول بنیادی را در آموزش و پرورش ایجاد کنیم زیرا تحول را باید از معلمان شروع کرد و بی‌توجهی به این امر باعث شده که بحث چند شغله بودن معلمان مطرح گردد.

مدیریت متمرکز در آموزش و پرورش: از چالش‌های فرآروی ساختار آموزش و پرورش کشورمان مدیریت متمرکز در این سیستم می‌باشد. سازمان‌های متمرکز آموزشی همواره به خاطر کندی در انجام کارها، بی‌توجهی یا کم‌توجهی به نیازها و فرهنگ منطقه‌ای و تلاش و تثبیت وضعیت موجود نمی‌توانند تحولی نو در سراسر کشور ایجاد کنند. کلیه تصمیمات، خط مشی‌ها و برنامه‌ریزی‌های سازمان در یک جا اتخاذ و تنظیم می‌گردد و سپس جهت اجرا به استانها و مناطق ابلاغ می‌شود و مدیریت‌های مناطق به خصوص مدارس در واقع گردانندگان صرف بخشنامه‌ها و آیین‌نامه‌هایی هستند که خود قادر به اضافه کردن یک سطر به آن نیستند.

توجه و نگاه کلی به کمیت‌ها در آموزش و پرورش: آموزش و پرورش آنقدر به حاشیه‌های سرگرم‌کننده از قبیل نوسازی و تجهیز مدارس، معیشت، مسکن، حقوق معلمان و به طور خلاصه خود را درگیر مسایل کمی کرده است که از پرداختن به موضوع اصلی که همانا فرآیند صحیح تعلیم و تربیت است دور مانده.

کم‌رنگ بودن مشارکت مردم در مباحث آموزش و پرورش: مشارکت مردم در انجمن اولیا و مربیان در حد بسیار پایینی است و در بسیاری از خانواده‌ها گاهی دیده شده که به این انجمن با نگاه دیگری می‌نگرند.

بررسی صلاحیت مدیران و کارشناسان آموزش و پرورش: در حال حاضر افرادی که حتی در حوزه تخصصی خود نمی‌توانند کار کنند از طریق مجاری سیاسی، مدیریت آموزش و پرورش را به عهده می‌گیرند و در بعضی موارد تصمیماتی از سوی این افراد اتخاذ می‌شود که به صلاح آموزش و پرورش و نظام آموزشی نیست. از یک طرف عدم توفیق در مشارکت‌پذیری و تعامل با بیش از یک میلیون نیروی کارشناس و تحصیل کرده و عدم توانایی در استفاده بهینه از آنان و از طرفی دیگر نبود کارشناس متخصص تعلیم و تربیت به معنای واقعی از چالش‌های فرا روی آموزش و پرورش در این زمینه می‌باشد (۲۱).

نتیجه‌گیری

معلم‌های سراسر جهان با مشکلات زیادی از جمله حقوق‌های پایین، کمبود زمان، منابع یا آموزش کافی برای انجام وظایف خود به بهترین شکل مواجه‌اند اما به رغم تمام این مشکلات با همه وجود شغل خود را حفظ کرده و به آن عشق می‌ورزند. به گزارش ایسنا، معلمان می‌دانند که در کلاس‌هایشان بسیاری از پزشکان، وکلا، جراحان، روزنامه‌نگاران، هنرمندان و معلمان آینده حضور دارند و سزاوار داشتن معلمی هستند که تمام تلاشش را برای آموزش آن‌ها به کار می‌گیرد و از همین رو بسیاری از معلمان تمامی سختی‌های این شغل را به جان می‌خرند. آمارها حاکیست که میلیون‌ها کودک در سراسر جهان از نعمت تحصیلات باکیفیت محرومند. برای دستیابی به این حق همگانی که جهان تا سال ۲۰۳۰ میلادی به آن متعهد شده، جهان به ۶۹ میلیون معلم بیشتر نیاز دارد. بیشتر این جمعیت باید برای جایگزینی میلیون‌ها معلمی استخدام شوند که هر ساله شغل خود را رها می‌کنند.

در کشورهای در حال توسعه بسیاری از معلمان به دلیل احساس بی‌کفایتی، بی‌احترامی، آماده نبودن و حقوق‌های پایین اعلام بی‌انگیزگی می‌کنند. میزان نام‌نویسی در مدارس ابتدایی در بین سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۵ میلادی در سراسر جهان از ۸۳ درصد به ۹۱ درصد رسیده اما با توجه به افزایش زیاد دانش‌آموزان، استخدام معلمان بیشتر در سراسر جهان برای این میزان کافی نبوده است. نتیجه این امر آن است که در بسیاری از کشورها تعداد دانش‌آموزان در هر کلاس از حد استاندارد فراتر رفته است. بنا بر گزارش وی‌اس‌او اینترنشنال، آمارهای جهانی حاکی از آن است که نیم میلیارد کودک در جهان قادر به خواندن یا انجام ریاضی در سطح پایه نیستند و این در حالیست که دو سوم آن‌ها در مدارس مشغول به تحصیل هستند. اگرچه می‌توان گفت معلمان یکی از سخت‌ترین مشاغل دنیا را دارند اما این شغل به همان میزان از اهمیت بسیار بالایی نیز برخوردار است.

فهرست منابع و مآخذ

- Ariannia, E. (2022) Examining the issues and problems of education in the field of primary education, with an emphasis on academic failure and providing solutions to reduce it, Quarterly of New Research Approaches in Management and Accounting, 6 (86), 650-681. [in persian]
- Avazzadeh, M. ; Kabiri, M. (2021) Investigating the relationship between knowledge management and employee productivity, Master's thesis, Payam Noor University, Bushehr Province, Payam Noor Center, Asalouye .
- Baharlo, M. (2018) Investigating the quality of education and providing solutions to improve it, provincial scientific research conference on strategies and solutions to improve quality in education, Minab. [in persian]
- Coetsee, L. D. (2019). Peak performance and educational productivity (a practical guide for the creation of a motivating climate). 2nd ed. Potchefstroom: Van Schaik.
- Dania M. Kurdy, Husam-Aldin Nizar, A. , Rizwan, SH. (2023) The impact of remote working on employee productivity during COVID-19 in the UAE: the moderating role of job level, Journal of Business and Socio-economic Development, ISSN: 2635-1374.
- Emadi, S; Zare, A; Rastegari, M; Gohri, Z. (2022) Designing an interpretative structural model of obstacles to empowering human resources in the Ministry of Sports and Youth, a new approach in educational management, 13 (5), 136-148 .
- Faisal, M. , Banwet, D. K. & Shankar, R. (2006). Supply chain risk mitigation: modelling the enablers, Business Process Management, 12 (4), 535-552 .
- Falahpour, H. ; Pourhosseini, E; Oryan, Sh. (2023) Designing and testing the productivity model of education managers in Lorestan province, Political Sociology of Iran, 5 (10), 1744-1733. [in persian]
- Fu, T. T. & Fong See, K. (2022) An integrated analysis of quality and productivity growth in China's and Taiwan's higher education institutions, Economic Analysis and Policy, 24, 234-249 .
- Inglis S, Karem E, Danyielu K, Pastore D. (2021) Understanding retention factors in coaching and athletic management positions. Journal of Sport Management, 10, 237-49.
- Jun Wen. , Huang, S. , Teo, S. (2023) Effect of empowering leadership on work engagement via psychological empowerment: Moderation of cultural orientation, Journal of Hospitality and Tourism Management, Volume 54, March 2023, Pages 88-97 .

- Kaveh, K; Ahmadi, A; Moazzami, M. (2021) Presenting a model for improving managers' productivity based on open engineering and higher education, educational and educational studies, 10 (4), 427-447. [in persian]
- Kumar Panja, A. (2021) Effect of Organizational Behavior on Corporate Effectiveness, Journal of Contemporary Issues in Business and Government Vol. 27, No. 03,
- Nazem, F. & Mazaheri, S. (2022) Examining the relationship between knowledge management and productivity and empowerment in Islamic Azad University, Productivity Management, 16 (60), 278-253. [in persian]
- Najjar Tamizkar, Q; Shabgo Monsef, S. M; Hamtinejad, M. (2022) Investigating the impact of employee empowerment, team cooperation and employee training on productivity through organizational commitment in medical sciences departments of Gilan province, Master's thesis, Northern Strategy Institute of Higher Education, Management Department .
- Shahadati, A. , Zarnagarian, Y. , Mohsenian, M. (2023), evaluation of the level of empowerment of frontline employees of the public sector; A case study, 9th International Conference of Management and Accounting Sciences, Tehran. [in persian]
- Sozbilir, F. and Creativity, F. (2018) The interaction between Social Capital efficiency in organization, journal: thinking Skills, Vol27, PP 92-100 .
- Vafaei Yeganeh, M; Farajolahi, M. ; Maleki, H. (2021) Presenting a model for improving the educational efficiency of distance education instructors, Higher Education Curriculum Studies, 12 (23), 321-344. [in persian]
- Vakili, Y. & Khamechi, H. (2022) meta-analysis of human resources productivity antecedents, Productivity Management, 16 (1), 167-189 .
- Lazarides, R. , Gaspard, H. , & Dicke, A. -L. (2019). Dynamics of classroom motivation: Teacher enthusiasm and the development of math interest and teacher support. Learning and Instruction, 60, 126–137 .
- Lazarides, R. , Fauth, B. , Gaspard, H. , & Göllner, R. (2021). Teacher self-efficacy and enthusiasm: Relations to changes in student-perceived teaching quality at the beginning of secondary education. Learning and Instruction, 73, 101435.

